

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 – 6 – 2018

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΣΤΑ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

A. Μετάφραση διδαγμένου κειμένου

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα (τους) επιτρέπεται.

Και ποιο είναι αυτό;

Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο κι από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1.

α. «άφικέσθαι προς το μάθημα... μέγιστον»:

Με τον όρο «**μέγιστον μάθημα**» ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού. Το αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία («**μέγιστον μάθημα**»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Το αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («**άφικέσθαι**», «**ιδεῖν**», «**ἴδωσι**»)

β) «ιδεῖν το αγαθόν»:

Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «Αγαθόν», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Αγαθόν» πάντως είναι:

- ✓ το «εἶναι» και ὅ,τι διατηρεῖ το «εἶναι»,
- ✓ η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα,
- ✓ ὅ,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «**αὐτὸ τὸ ἀγαθόν**» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του ὄντος και της γνώσης. Πάντως, ἤδη στην αρχαιότητα το «**Πλάτωνος ἀγαθόν**» ἦταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

γ) «ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν »

ἡ κατάκτησή του εἶναι **δύσκολη και απαιτεῖ κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα** («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ἡθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το *άνω* και την *ανάβαση* χρησιμοποιούνται μεταφορικῶς για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

B2.

«Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ,... ἐπελαθόμεν γάρ.»

Ο Σωκράτης αναφέρεται σε προηγούμενο σημείο του διαλόγου (466α), όπου συζήτησαν την κατηγορία του Αδείμαντου (419α), ότι δηλαδή οι φύλακες αν και θα κατέχουν την εξουσία στην πολιτεία δεν θα απολαμβάνουν αγαθά, ὅπως σπίτια, κτήματα και πλούτη, ούτε θα μπορούν να φιλοξενούν φίλους ούτε να απολαμβάνουν διασκεδάσεις. Εκεί, ο Γλαύκων εἶχε δεχτεί ὅτι σκοπός της ιδεώδους πολιτείας δεν εἶναι να κάνει μόνο μία τάξη ευτυχισμένη, ἀλλὰ ολόκληρη τὴν πόλη.

Ο Σωκράτης ἀντικρούει τὴν ατομοκεντρικὴ ἀντίληψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ὅτι τελικός και κορυφαῖος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεῖ, **εἶναι ἡ ευδαιμονία ὅλης τῆς πόλης** και ὄχι μόνο μιας κοινωνικῆς ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, τὸ δίκαιο ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του συλλογικῶς συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικὲς ἀντιλήψεις για τὴν πολιτικὴ

οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο.

Σ’ αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί η πολύ μεγάλη σημασία που είχε ο νόμος για τον Πλάτωνα, κάτι που φαίνεται και στον διάλογο *Κρίτων*. Εκεί, ο νόμος προσωποποιείται και συνδιαλέγεται με τον Σωκράτη. Ο μύθος αυτός εκφράζει τη θεμελιώδη θεωρία του «Κοινωνικού συμβολαίου». Σύμφωνα με αυτό, κάθε πολίτης που νοιάζεται για την πόλη του οφείλει να τηρεί τους νόμους και να παραμερίζει το προσωπικό του συμφέρον, για να εξασφαλίσει τη συνοχή και την ομαλή συμβίωση μέσα σ’ αυτή. Αυτή τη στάση, άλλωστε, ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του και ο ίδιος ο Σωκράτης και το ίδιο θεωρεί ότι πρέπει να κάνουν και οι φιλόσοφοι.

- **Η τριπλή λειτουργία του Νόμου για την επίτευξη της ευδαιμονίας του συνόλου**

Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις τροπικές μετοχές «**συναρμόττων, ποιῶν και ἔμποιῶν**» για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη»

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο

ανώτερο (το «**ἐπιθυμητικόν**» πρέπει να υποτάσσεται στο «**θυμοειδές**» και το τελευταίο στο «**λογιστικόν**»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου. Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθώ** και τη **βία** (Πλάτων, *Νόμοι*, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την **πειθώ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «**ἄπειρον παιδείας ὄχλον**», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους

πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνείδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αὐτάρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να

τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B3.

1. Δικαιοσύνη είναι η εντιμότητα στις συναλλαγές σύμφωνα με τον **Κέφαλο**.
2. Ο δεύτερος κύκλος εκπαίδευσης των φυλάκων δεν περιλαμβάνει τον **χορό**.
3. Το πρώτο ταξίδι του Πλάτωνα στις Συρακούσες είχε δραματικές εξελίξεις, γιατί **εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί**.
4. Οι φύλακες επίκουροι **επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα**.
5. Όταν ο κακούργος κηφήνας αναλάβει με τη βοήθεια του Δήμου την εξουσία, εγκαθιστά την **Τυραννίδα**.

B.4.α.

ἀφικέσθαι → ανικανοποίητος
εἶπον → ρήμα
ιδεῖν → ιδέα
μεταδιδόναι → παράδοση

B4.β.

Η ευτυχία στη σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία προϋποθέτει την απόκτηση ολοένα και περισσότερων υλικών **αγαθών**.
Ο **πόνος** στο στήθος αποτελεί ένδειξη για πιθανό καρδιακό επεισόδιο.
Στη Συρία οι παρεμβάσεις των ξένων Δυνάμεων συντηρούν τον **φαύλο** κύκλο της βίας με θύματα χιλιάδες αμάχων

Γ1. Μετάφραση αδίδακτου κειμένου

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· γιατί και οι δύο σχετίζονται με τέτοιου είδους θέματα, τα οποία κατά κάποιο τρόπο είναι κοινό κτήμα όλων, ώστε να τα γνωρίζουν, και όχι μιας επιστήμης διακριτής. Γι’ αυτό και όλοι κατά κάποιον τρόπο μετέχουν και στις δύο· γιατί όλοι μέχρι κάποιου σημείου επιχειρούν και να ερευνούν και να δίνουν εξηγήσεις και να υπερασπίζονται τον εαυτό τους και να κατηγορούν. Από τους πολλούς, λοιπόν, άλλοι από τη μια μεριά κάνουν αυτά τυχαία/χωρίς σχέδιο και άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή, όμως, είναι δυνατόν (να τα κάνουν) και με τους δύο τρόπους είναι φανερό ότι μπορούν να κάνουν τα ίδια και με (συγκεκριμένη) μέθοδο· γιατί, λοιπόν, κάποιοι πετυχαίνουν από συνήθεια και κάποιοι τυχαία είναι δυνατόν να εξετάσει (κανείς) την αιτία, από την άλλη, όμως, μια τέτοιου είδους διερεύνηση, ήδη όλοι μπορούν να συμφωνήσουν ότι είναι έργο τέχνης.

Γ2.α.

άφωρισμένης: **άφωρίσθη**
υπέχειν: **υπόσχες**
πολλῶν: **πλείσταις**
δρῶσιν: **δρώντων**

Γ2.β.

τά δε τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι (- σειε) τεχνῶν ἔργα εἶναι

Γ3.α.

τῇ **διαλεκτικῇ**: δοτική αντικειμενική στο «ἀντίστροφος»
ἐξετάζειν: αντικείμενο στο ρ. «ἐγχειροῦσι», τελικό απαρέμφατο
θεωρεῖν: υποκείμενο απροσώπου ρ. «ἐνδέχεται»
ἔργον: κατηγορούμενο στο «τοιοῦτον», μέσω του συνδετικού απαρεμφάτου «εἶναι»

Γ3.β.

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση που εκφέρεται με οριστική (ἐνδέχεται) για να δηλώσει αντικειμενική αιτιολογία.

Γ3.γ.

τῶν πολλῶν : γενική διαιρετική στο «οἱ μέν»

εἰκῆ : δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου στο «δρῶσι»

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο ρ. «δρῶσιν»

διὰ τήν συνήθειαν : εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ενν. ρ. «δρῶσιν»

*Επιμέλεια απαντήσεων των θεμάτων: Γαρατζιώτου Γεωργία
Μαλικούρτη Αθανασία
Χρυσάνθης Αθανάσιος*